

Корнілова Н. В.,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Черкаського державного технологічного університету

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У роботі досліджуються економічні аспекти інноваційного розвитку туристичного підприємства. Визначені основні умови такого розвитку. Розкривається сутність «результативного» економічного характеру управління інноваційним розвитком туристичного підприємства, складовою якого є економічна ефективність. Представлено загальну схему взаємодії економічних суб'єктів у системі управління інноваційним розвитком туристичного підприємства.

Ключові слова: інноваційний розвиток, туристичне підприємство, економічна ефективність інноваційного розвитку, взаємодія у системі управління інноваційним розвитком, оцінка економічної складової інноваційного розвитку

Вступ та постановка проблеми. Розвиток будь-якої сфери діяльності передбачає перетворення змісту і характеру економічних відносин, інноваційним характером використовуваних форм таких відносин, суттєвим розширенням самостійності у прийнятті та вирішенні управлінських рішень. Вочевидь, що питання формування ефективних ринкових відносин у масштабах країни обумовлює необхідність зміни системи управління інноваційним розвитком туристичного бізнесу, насамперед на рівні підприємства.

Не зважаючи на велику кількість досліджень, нині не склалося єдиного методологічного підходу до визначення економічного сутності інноваційної діяльності підприємств туристичної індустрії. Недостатньо вивчені особливості економіки інноваційної діяльності туристичного підприємства, за допомогою яких можна забезпечити його довготривале існування та ринкову стійкість в умовах становлення та розвитку національної економіки [1 – 3; 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інноваційних процесів у різних сферах економіки присвячено велику кількість робіт як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Останнім часом вийшла низка публікацій з проблеми інновацій у туризмі (М. А. Ізотова, А. М. Клейм'онов Н. Н. Малахова, В. А. Молчанова, В. С. Новіков, Д. С. Ушаков [2; 5; 9; 10]). Проте питання розкриття проблеми підвищення ефективності економіки регіонального туристичного ринку практично не досліджено.

Метою даної роботи є подальше дослідження економічних аспектів інноваційного розвитку регіонального туристичного ринку.

Результати дослідження. На даний час ще існує наукова дискусія відносно того, що вважати інновацією – результат будь-якої діяльності, або ж процес створення нових продуктів, послуг, технологій тощо. Вочевидь, таке визначення необхідно, насамперед, розглядати у контексті і з позицій конкретного суб'єкта інноваційного управління [11].

Результати діяльності у сфері туризму несуть у собі різні за обсягом і практичною значимістю організаційно-технологічні рішення. Щоб результати такої діяльності стали ефективними і були використані на практиці необхідна організація інноваційних процесів надання послуг.

Відправною точкою формування єдиного підходу до розгляду інноваційного розвитку туристичного підприємства приймаються такі передумови:

- зростання науковісності послуг;
- збільшення інноваційної активності у сфері послуг;

- збільшення у інноваційній діяльності нетехнологічної складової. Управління інноваційною діяльністю підприємства складається із такого:
- постановка стратегічних і тактичних цілей, розробки системи стратегій туристичного обслуговування;
- аналіз можливостей підприємства та ситуації, яка реально складається на певному туристичному ринку;
- прогноз джерел інвестицій;
- пошук патентів і ліцензій, ноу-хау;
- оперативне управління і контроль за розробками, їх впровадженням і подальшою реалізацією.

У сферу управління інноваційною діяльністю підприємства входять:

- удосконалення організаційної структури;
- управління організаційно-технологічним розвитком виробництва туристичних продуктів;
- управління і контроль за фінансами, фінансовий аналіз і оцінка проектів нововведень, вибір інноваційних проектів;
- оцінка ефективності інновації, просування нововведень на ринку туристичного обслуговування;
- формування інноваційної стратегії підприємства на ринку, усунення, диверсифікація управління з врахуванням факторів ризику.

Оскільки у даному дослідженні таким суб'єктом є туристичне підприємство, то автор схиляється до «результатуючого» економічного характеру інновацій, розуміючи під цим економіку інновацій, яка базується на «знаннях, інноваціях, на доброзичливому сприйнятті нових ідей, нових машин, систем і технологій, на готовності їх практичної реалізації у різних сферах людської діяльності» [11]. Тобто, це практичні результати господарської діяльності, які є новими (інноваційними) для туристичного підприємства і які приносять йому і суспільству (як споживачу туристичних інновацій) той чи інший корисний ефект (економічний, науково-технічний, соціальний, екологічний тощо). При такому підході, спираючись на дослідження [4], можна виділити такі ознаки інноваційної економіки туристичного підприємства :

а) наявність сухо матеріальних ресурсів. До них можна віднести практично будь-який об'єкт, комплекс об'єктів, образ чи ідею, які здатні викликати зацікавленість споживача у туристичному обслуговуванні;

б) наявність інвестиційних ресурсів. За більш загальним підходом під інвестиціями (капітальними вкладеннями) у сфері туризму приймають тимчасову відмову підприємства від споживання наявних у його ресурсів з метою їх використання для збільшення свого благополуччя у майбутньому;

в) наявність трудових ресурсів. В силу специфіки виробництва туристичного продукту та його реалізації роль трудових ресурсів набуває великого значення. До основних характеристик таких ресурсів, які визначають зміст інноваційної економіки відносять їх мобільність, автономність, сегментованість тощо. Формується гнучка система підготовки та перепідготовки кваліфікованих фахівців.

Виходячи з положень роботи [11], ефективна інноваційна економіка у сфері туризму може бути забезпечена успішним розвитком таких складових:

- туристична освіта та туристична наука;
- людський капітал у цілому, у тому числі висока якість життя, наявність у сфері туризму фахівців вищої кваліфікації;
- інноваційна система, яка включає законодавчу базу і матеріальні складові (інноваційні туристичні центри, туристичні кластери тощо);
- промисловість, орієнтована на виробництво та реалізацію інноваційних продуктів туристичного призначення;

- туристичний ринок, сприятливий для ефективного функціонування людського капіталу.

Представленій перелік складових визначає сутність інноваційної інфраструктури сфери туризму, яка у значній мірі впливає на темпи розвитку економіки регіонів та країни у цілому, а також на ріст добробуту її країни.

Поряд з цим, розгляд життєвого циклу нововведення та особливостей доцільно проводити з позицій можливостей туристичного підприємства сформувати систему управління, яка б мала комплексний, системний характер і була б спрямована на попередження чи усунення несприятливих для його бізнесу явищ, розробки та реалізації на підприємстві спеціальної інноваційної програми підтримки та примноження ринкових позицій за будь-яких умов. Можливість модифікуватись, переходити на вищі стадії розвитку або ж, навпаки, потрапляти у кризові становища, потребує від підприємства зміни цілей, стратегій та способів їх реалізації.

Вочевидь, така діяльність проходить в умовах кризових ситуацій та розвитку [7]. Це швидке вирішення питання введення змін з метою врятувати існуючу послугу / сервісний продукт від зникнення з ринку. Така інновація впроваджується надзвичайно швидко і у випадку прийняття правильних рішень послуга продовжує жити на ринку.

Інновація розвитку туристичного підприємства дещо відмінний від попереднього вид його діяльності. Вона впроваджується повільно і зважено; по своїй суті складає собою інструмент підтримки змін підприємства, здатний попередити ринкове старіння сервісного продукту. Поряд з цим, процес інноваційного розвитку туристичного підприємства, як правило, слабо формалізований за великої кількості припущенів і прогнозів майбутнього стану зовнішнього середовища та власне і реалізації нововведень. Тому процес прийняття рішення інноваційного розвитку підприємства має складатися з таких процедур:

- формування програми інноваційної підтримки розвитку, як множини прийнятих до розробки та реалізації нововведень;
- аналіз матеріальних, фінансових та інших потоків підприємства з метою розробки програми інноваційної підтримки його розвитку;
- оцінка інноваційних можливостей підприємства щодо підтримки ефективної взаємодії із споживачами, партнерами і конкурентами;
- оцінка техніко-економічних показників інноваційних проектів;
- оцінка і прогнозування інноваційних ситуацій на ринках сервісного обслуговування (динаміка нововведень, кон'юнктура ринку тощо).

Поряд з цим, принципового значення набуває визначення основних груп економічних суб'єктів регіону у системі управління економічною ефективністю розвитку регіону. Приймаючи до уваги монографічне дослідження [11], у якості об'єкта управління туристичного ринку у регіоні повинна розглядатися саме ефективність як комплексна категорія. При цьому основним напрямом інноваційного розвитку туристичної діяльності на рівні регіону є формування її соціальної складової шляхом стійкого росту економічних показників та раціонального використання економічного потенціалу регіону (рис. 1).

Можна очікувати, що на рівні окремого туристичного підприємства представлена схема може бути більш теоретичною, оскільки на даний час більшість вітчизняних підприємств сфери туризму керуються переважно метою своєї прибутковості «тут і зараз». За таким, проблема ефективності інноваційного розвитку підприємства є досить актуальною і повинна регулюватися на регіональному рівні управління.

Інновація – це необхідний пункт у програмі стратегічного розвитку підприємства на цільовому ринку. Його головна мета полягає у здатності вижити в умовах жорсткої ринкової конкуренції, зацікавити та залучити максимальну кількість споживачів. Саме із допомогою інноваційних аспектів підприємства здатне забезпечити своїм с продуктом більше життя на ринку [8].

Рис. 1. Загальна схема взаємодії економічних суб'єктів регіону у системі управління інноваційним розвитком туристичного підприємства (доопрацьовано автором [11])

Виходячи із вище означеного, одним із найбільш важливих завдань інноваційного розвитку туристичного підприємства є оцінка його економічної складової та визначення альтернативних варіантів її використання. При цьому до основних напрямів такого розвитку можуть бути віднесені:

- розвиток на існуючій у регіоні ресурсній базі конкурентоспроможних високотехнологічних підприємств сфери туризму;
- розвиток кластерних технологій обслуговування для конкурентного освоєння існуючих у регіоні ресурсів;
- формування у регіоні інноваційних виробництв туристичних товарів і послуг;
- збільшення у регіоні інвестиційних ресурсів, розвиток на туристичних підприємствах портфельних і технологічних інвестицій;
- перехід на більш вищий технологічний уклад реалізації соціально-економічних відносин у сфері послуг;
- моніторинг конкурентних технологічних рішень більш ефективного використання ресурсів у сфері туризму, реалізація вироблених товарів і послуг можлива у регіоні;
- розробка і реалізація механізмів удосконалення соціально-економічних відносин у сфері туризму;
- підвищення культури ведення туристичного бізнесу, формування наскрізної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для підприємств сфери туризму;
- залучення прямих іноземних інвестицій [6].

Висновки. За таким, безперечним є те, що подальшого дослідження потребує розробка методичних підходів щодо раціонального використання цих двох видів інновації, оскільки туристичний бізнес визначається значною нестабільністю, викликаною впливом різних подій у зовнішньому середовищі туристичного підприємства повинно не лише розробляти новий туристичний продукт, але і передбачати зміни у інших сферах виробничо-господарської діяльності, суміжних із сервісною; виділяти ті рушійні сили, які можуть викликати і / чи сприяти змінам, або ж їх стримувати. Завдання органів управління туристичного підприємства визначити умови порушення рівноваги таких сил на користь змін за рахунок встановлення свого інноваційного потенціалу, насамперед орієнтуватися на ті потенційні сили, які спроможні стати рушійними силами змін, але які на даний час ще не діють.

Список використаної літератури

1. Баранов О. Г. Інноваційні теорії: представники і проблема структуризації / О. Г. Баранов // Історія нар.госп-ва та екон. думки України. – 2009. – Вип.42. – С.45 – 56.
2. Бойко М. Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку / М. Г. Бойко // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 16. – С.34.
3. Гарбера О. Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України / О. Є. Гарбера // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №23. – С.29 – 31.
4. Жосану В.А. *Инновации в туризме* / В. А. Жосану //Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 221. – С.189 – 190.
5. Клейменов А. М. *Инновационные процессы в развитии туризма* / А. М. Клейменов, Б. И. Сергеев // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 52, Т. 2. – С.62 – 66.
6. Корабейников И. Н. Альтернативные направления развития региональной социально-экономической системы на основе использования имеющегося ресурсного потенциала / И. Н. Корабейников, Ю. Е. Холодилина // Проблемы современной экономики. – 2013. – № 4 (48) – С. 253 – 257.
7. Маклашина Л. Р. *Факторы, влияющие на развитие инновационной деятельности предприятий индустрии туризма* / Л. Р. Маклашина // Креативная экономика. – 2012. – №5(65). – С.116 – 120.
8. Малахова Н. Н. Инновации в туризме и сервисе / Н. Н. Малахова, Д. С. Ушаков. – изд. 2-е, доп. и перераб. – Ростов н / Д : ИД «МарТ»; Феникс, 2010. – 244 с.
9. Молчанова В. А. Инновации в туризме: определение, особенности, классификация / В. А. Молчанова // Матер. науч.-практ. конф. «Проблемы устойчивого развития рекреационных регионов». – Сочи: РИО СНИЦ РАН, 2008. – С. 62 – 69.
10. Новиков В. С. Инновации в туризме: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. С. Новиков. – М. : ИЦ «Академия», 2007. – 208 с.
11. Растворцева С. Н. Социально-экономические основы инновационного развития региона / С. Н. Растворцева, В. В. Фаузер, А. А. Каракчиев, В. А. Залевский; отв. ред. С. Н. Растворцева, В. В. Фаузер. – М. : Экон-Информ, 2011. – 126 с.

Kornilova N. V. - Ph.D., Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business Cherkassy State Technological University. ECONOMIC ASPECTS OF REGIONAL MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF TRAVEL ENTERPRISES

Abstract

Introduction. The paper discusses the economic aspects of the innovative development of travel enterprise. The primary conditions of this development are defined. In particular, the essence of “resultant” type of management for the creative development of travel company is debated. A general scheme of an interaction of economic agents in the control system of innovative development of tourist business is presented.

Purpose of the article is a further study of economic aspects of innovative development of regional tourism market.

Results. The following features of innovates governance were defined:

- Availability of material resources. These include almost any object, complex object, an image or an idea, which can cause a consumer interest in travel services.
- Availability of investment resources. In general, an investment in tourism industry means the temporary abandonment of resource consumption for the purpose of increasing the revenues in the future.
- Availability of labor resources. The importance of labor is growing due to nature of the tourist product and its distribution.

Originality. Despite the large number of studies, there are currently no unified methodological approach to determining the economic essence of innovation enterprises of the travel industry. This paper broadens poorly described features of the economy innovation of tourism enterprises. It helps to ensure its long-term existence and stability of the market in terms of formation and development of the national economy.

Conclusion. It is stated, that as the object of the travel market management, the efficiency as a complex category should be considered. At the same time, the main direction of innovative development of tourism at the regional level is the formation of its social dimension through the sustainable growth of economic indicators and the rational use of the economic potential of the region.

Keywords: innovative development, tourism enterprises, the economic efficiency of innovative development, cooperation in the development of an innovative control system, evaluation of the economic component of innovative development.

References

1. Baranov, O. G. (2009). Innovative theories: representatives and structural problems. *Istoria narodnogo gospodarstwa ta ekonomichnoi dumky Ukrayny (History of social economics and economic thought)*, 42, 45-56 (in Ukr.)
2. Boyko M. G. (2009). Travel attractiveness of Ukraine: laws of formation and development guidelines. *Investytsiyi : praktyka ta dosvid (Investments: practice and experience)*, 16, 34 (in Ukr.)
3. Garber O. E. (2009). Basic theoretical and practical aspects of innovation in the travel sector in Ukraine. *Investytsiyi : praktyka ta dosvid (Investments: practice and experience)*, 23, 29-31 (in Ukr.)
4. Josanu V. A. (2012). Innovations in Tourism. *Kul'tura narodov Prychernomor'ya. (Culture of Black Sea nations)*, 221, 189 – 190 (in Russ.)
5. Kleimenov A. M. (2004). Innovations in Tourism. *Kul'tura narodov Prychernomor'ya. (Culture of Black Sea nations)*, 52, 62 – 66 (in Russ.)
6. Korabeynykov I. N. (2013). Alternative development directions of regional socio-economic system based on existing resource potential. *Problemy sovremennoy ekonomiki (Problems of Modern Economy)*, 48, 253-257 (in Russ.)
7. Maklashyna L. R. (2012). Factors which have an influnce on development of the innovative actions of travel industry companies. *Kreativnaya ekonomika (Creative economy)*, 5(65), 116-120 (in Russ.)
8. Malakhova N. N. (2010). Innovations in tourism and service. *Rostov n/D: "Mart"*, 244 (in Russ.)
9. Molchanov V. A. (2008). Innovations in tourism: definition, features, classification, *Sochi: from conference paper "Problemy ustoychivogo razvitiya rekreatsionnykh regionov (Problems of sustainable development of recriational regions)"*, 62-69 (in Russ.)
10. Novikov V. S. (2007). Innovations in tourism: textbook for students. *Moscow: paublishing house "Akademia (Academy)"*, 208 (in Russ.)
11. Rastvortseva S. N. (2011). Socio-economic fundamentals of innovative development of the region. *Ekon-Inform*, 126 (in Russ.)

Стаття надійшла до редакції 23.03.2016
Стаття прийнята до публікації 6.04.2016 р.